

**Hanna Jędrzejewska, H.
Zoll-Adamikowa, A. Romanowicza,
R. Kowalik**

Polska bibliografia techniczna

Ochrona Zabytków 16/1 (60), 67-68

1963

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

stawienie wyników badań. Porównuje zatem plany założenia, ich wymiary, typy (w zależności od sytuacji), czas powstania, wreszcie poszczególne elementy; podaje stosunki procentowe, skalę rozpiętości wymiarów itd. (Podział zamków nie jest tu konsekwentny w stosunku do rozważań typologicznych; autor wprowadza pojęcie zamku na terenie płaskim — Flachlandburg). Zestawienie tych danych przekazuje z pewnością szereg istotnych wiadomości, jest jednak, w pewnym stopniu, niemethodyczne. Przykładem zastosowania szerszej interpretacji faktów jest podana statystyka bergfriedów, gdzie, obok wyliczenia danych, są i wnioski np. wieże okrągłe pozbawione niemal otworów powstały głównie w XI wieku, bergfriedy kwadratowe i czworoboczne pochodzą przeważnie z wieku XII, większość z nich ma od 1 do 3 kondygnacji mieszkalnych. Autor pomija natomiast typ wieży klinowej (z ostrzem) jak np. w Rudelsburg. W odniesieniu do pozostałych elementów, autor ogranicza się do wyliczenia faktów i danych liczbowych.

Słabą stroną części ogólnej książki jest brak analizy urządzeń obronnych, zarówno w zakresie poszczególnych elementów, jak całego systemu obronnego zamku. Wieże, baszty, kurtyny, ich wzajemne ustosunkowanie, proporcje i rytm rozmieszczenia, sposób flankowania, rodzaje zwieńczenia kurtyń i baszt (blanki, ganki, hurdyce i machikuly), typy strzelnic, okienek ob-

serwacyjnych — wszystkie te elementy odgrywają przecież pierwszorzędną rolę w zamku, jako budowli obronnej. Nie wyeksponowana została również sprawa modernizacji systemu obrony, przechodzenia z obrony pionowej na czołową i stałe podnoszenie wartości militarnej zamków.

Na 167 stronach I tomu pracy Wäschera mieści się inwentarz problemowy poszczególnych obiektów. Omawiany obszar terytorialny dzieli Wäscher na trzy zasadnicze okręgi, w ramach których przyjmuje układ alfabetyczny. Okręgi te to: 1. obszar na północ i wschód od Gór Harzu, 2. obszar Gór Harzu, ich pogranicza i rejon Kyffhausen, 3. obszar między rzekami Saale i Unstrut. Wprowadzonego podziału autor bliżej nie uzasadnia i właściwie nie wiadomo czy zaważyły tu argumenty geograficzne, historyczne czy typologiczne. Przy tym z praktycznych względów podział ten jest niewygodny przy korzystaniu z inwentarza.

Poszczególne obiekty opisane są na zasadzie jednakowego schematu: 1. typ geograficzny zamku (wyżyny, niziny itd.), 2. usytuowanie w stosunku do rzek i dróg, 3. funkcja historyczna (odmiany własnościowe), 4. dzieje obiektu (z uwzględnieniem wzmianek źródłowych), 5. opis założenia, zawierający zaszeregowanie typologiczne obiektu, 6. literatura przedmiotu. W zasadzie układ ten wyczerpuje całokształt zagadnień związanych z poszczególnymi zespołami. W opisie założenia znajdu-

ją się wiadomości na temat użytkowania zamku w stosunku do miasta, podgrodzia, na temat przebiegu drogi dojazdowej, rozmieszczenia fos, wałów etc. etc. W wypadkach zamków przebadanych bliżej, opis jest bardziej szczegółowy, z szerszym uwzględnieniem poszczególnych elementów zespołu.

Szczególną uwagę poświęcono osiemnastu zamkom, wymienionym w tzw. spisie Hersfelda (z lat 833—899), niejednokrotnie odczytując dopiero w terenie reszty pierwotnych założenia. Zamkom tym poświęcone jest w tomie ilustracyjnym porównawcze zestawienie planów. Pełne badania terenowe przeprowadzono w kilku zaledwie obiektach: Erxleben, Querfurcie, Quedlinburgu, Laubenburgu, Bernburgu i Freyburgu (w inwentarzu wyróżniają się one korzystnie). Wyniki tych badań, odkrycia w nich budowli karolińskich, pozwalają przypuszczać, że we wszystkich niemal zamkach prace wykopaliskowe mogłyby przynieść rewelacyjne rezultaty.

Reasumując, książka Hermanna Wäschera — mimo zastrzeżeń odnoszących się głównie do części ogólnej tekstu — jest jedną z nielicznych prac, w tak szerokiej skali ujmujących zagadnienie zamków określonego terenu i stanowi cenny wkład do wiedzy o historii budownictwa obronnego.

Izabella Galicka

POLSKA BIBLIOGRAFIA TECHNICZNA

Obejmuje publikacje wydane w Polsce od r. 1953 na wszelkie tematy techniczne, związane bezpośrednio lub pośrednio z zagadnieniami i muzealnictwa, konserwacji, ochrony zabytków i archeologii.

J. ANTONIEWICZ, *Z zagadnień ochrony zabytków wczesnośredniowiecznego budownictwa obronnego na Warmii i Mazurach*, „Sprawozdania PMA” 3, Warszawa 1950, s. 51.

K. BIELENIN, *Z badań nad starożytną produkcją żelaza w Małopo-*

sce, „Sprawozdania archeologiczne” 3, Kraków—Wrocław—Warszawa 1957, s. 91—106, ilustr.

K. BIELENIN, *Dotychczasowe wyniki badań na starożytnych stanowiskach hutniczych w rejonie Gór Świętokrzyskich w r. 1956*, „Sprawozdania archeologiczne” 5, Kraków—Wrocław—Warszawa 1959, s. 55—61, ilustr.

K. BIELENIN, *Sprawozdanie z badań na starożytnych stanowiskach*

hutniczych w rejonie Gór Świętokrzyskich w 1957 r., „Sprawozdania archeologiczne” 8, Kraków—Wrocław—Warszawa 1959, s. 48—53, ilustr.

K. BIELENIN, *Badania nad starożytnym hutnictwem świętokrzyskim w r. 1958*, „Sprawozdania archeologiczne” 11, Kraków—Wrocław—Warszawa 1960, s. 37—42, ilustr.

Z. BROCHWICZ, *Identyfikacja skrobi i związków białkowych na*

- przekrojach warstw malarskich i zapraw. „Materiały Zachodnio-Pomorskie” 6, Szczecin 1960, str. 539—562, ilustr.
- S. BURATYŃSKI, *Pawilon ochronny nad piecami garncarskimi w Zofipolu. „Z otchłani wieków”* 19, Wrocław—Poznań 1950, s. 132—139.
- E. CNOTLIWY, *Z badań nad rzeźmiostem zajmującym się obróbką rogu i kości we wczesnym średniowieczu. „Materiały Zachodnio-Pomorskie”* 2, Szczecin 1956, str. 151—179, ilustr.
- E. CZERWIŃSKA, I. SADURSKA i D. KOZŁOWSKA, *Promieniowce niszczące papier zabytkowy. „Acta microbiologica Polonica”* 2, Wrocław 1953, s. 160—164.
- W. DOMASŁOWSKI, *Własności żywic sztucznych oraz ich zastosowanie do prac konserwatorskich. „Materiały Zachodnio-Pomorskie”* 6, Szczecin 1960, str. 565—604.
- T. DZIEKOŃSKI, *Metalurgia miedzi i ołowiu w Białogonie w XVII wieku. „Kwartalnik historii kultury materialnej”* 3, Warszawa 1955, s. 86—94.
- W. HOŁUBOWICZ i M. KUBASIEWICZ, *Kości zwierzęce źródłami historycznymi. „Dawna kultura”* 1, Wrocław 1954, s. 75—81, ilustr.
- S. JASNOSZ, *Materiały do wczesnośredniowiecznego hutnictwa w Wielkopolsce. „Sprawozdania archeologiczne”* 4, Kraków—Wrocław—Warszawa 1957, s. 191—201, ilustr.
- W. KACZMAREK, *Technika powroźnicza i sieciarska na podstawie zabytków Muzeum Pomorza Zachodniego. „Materiały Zachodnio-Pomorskie”* 6, Szczecin 1960, s. 455—496, ilustr.
- Z. KAMIENSKA, *Z dziejów techniki szklarskiej w Polsce XVIII i pierwszej połowy XIX wieku. „Kwartalnik historii kultury materialnej”* 3, Warszawa 1955, s. 687—751, i 826—828, ilustr.
- K. KAPITAŃCZYK, *W sprawie hutnictwa wczesnośredniowiecznego w Biskupinie. Dane analityczne i technologiczne. „Studia wczesnośredniowieczne”* 2, Warszawa—Wrocław 1953, s. 127—136.
- R. KOWALIK i I. SADURSKA, *Mikroorganizmy niszczące oprawy książkowe ze skóry. „Acta microbiologica Polonica”* 5, Wrocław 1956, s. 285—290.
- A. KRUPKOWSKI, *Badania metaloznawcze nad żużlem i rudą łąkową z Tyńca. „Materiały starożytne”* 1, Warszawa 1956, s. 51—52.
- A. KRUPKOWSKI i T. REYMAN, *Badania metaloznawcze nad przekutym półfabrykatem żelaza z Witowa pow. Pińczów i żużlem dymarkowym z Igołcm i pow. Miechów. „Sprawozdania PMA”* 5, Warszawa 1953, s. 48—65, ilustr.
- R. KRZYWIEC, *Technologia rzemiosła garncarskiego. Cz. II: historia pieca garncarskiego. Poznań—Wrocław 1954. Skrypt, 108 s. 106 rycin.*
- J. LEHMANN, *Z problemów konserwacji zabytków żelaznych. „Muzealnictwo”* 10, Warszawa—Poznań 1961, s. 105—112, ilustr.
- J. LEHMANN, *Na marginesie konserwacji wyrobów srebrnych ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu. „Muzealnictwo”* 10, Warszawa—Poznań 1961, s. 113—118, ilustr.
- W. LEPIK-KOPACZYŃSKA, *Tempery woskowe. „Meander”* 14, Warszawa 1959, s. 31—42.
- J. PAZDUR, *W sprawie ochrony zabytków techniki. „Kwartalnik historii kultury materialnej”* 5, Warszawa 1957, s. 699—700.
- J. PAZDUR, i A. WIŚLICKI, *Wokół sprawy ochrony zabytków przemysłu i techniki. „Kwartalnik historii kultury materialnej”* 4, Warszawa 1956, s. 3—11.
- J. PIASKOWSKI, *Stopy żelaza w dawnych wiekach. „Z otchłani wieków”* 23, Wrocław—Poznań 1957, s. 258—266, ilustr.
- J. PIASKOWSKI, *Hutnictwo i kowalstwo w rejonie Łęczycy w XII—XIII wieku. „Z otchłani wieków”* 25, Wrocław—Poznań 1959, s. 99—107.
- J. PIASKOWSKI, *Co dają badania metaloznawcze źródeł archeologicznych. „Dawna kultura”* 3, Wrocław 1956, s. 250—260.
- J. PIASKOWSKI, *Dawne wyroby dziwerowane („damasceńskie”) i ich wytwarzanie. „Z otchłani wieków”* 25, Wrocław—Poznań 1959, s. 372—377, ilustr.
- L. RAUHUT, *O uzyskiwaniu żelaza i stali przez starożytne hutnictwo żelazne. „Sprawozdania PMA”* 5, Warszawa 1953, s. 66—73, ilustr.
- Z. RAJEWSKI, *Terenowe przybory kreślarskie. „Z otchłani wieków”* 24, Wrocław—Poznań 1958, s. 424—428, ilustr.
- W. SUREWICZ i A. WINCZAKIEWICZ, *Metody badania papieru. Warszawa, 1953.*
- J. ŚWIECIMSKI, *Gabloty w nowych muzeach przyrodniczych. „Muzealnictwo”* 10, Warszawa—Poznań 1961, s. 119—124, ilustr.
- Z. TOMASZEWSKI, *Metoda wierceń badawczych dla potrzeb archeologii. „Dawna kultura”* 1, Wrocław 1954, s. 142—144, ilustr.
- W. TUMALEWICZOWA, *Wyniki analiz tkanin wykopaliskowych z Nowej Huty — Mogiły. „Przegląd archeologiczny”* 11, Poznań—Wrocław 1957, s. 30—32.
- A. WĄSOWICZÓWNA, *Obróbka drewna w starożytnej Grecji. „Archeologia”* 9, Warszawa—Wrocław 1957, s. 180—197.
- J. WOJTASIK, *Wczesnośredniowieczne wyroby ze skóry znalezione na stanowisku 4 w Wolinie. „Materiały Zachodnio-Pomorskie”* 6, Szczecin 1961, str. 159—208, ilustr.
- T. ŻUROWSKI, *Opieka nad zabytkami archeologicznymi w Polsce. „Dawna kultura”* 1, Wrocław 1954, s. 94—95.
- T. ŻUROWSKI, *Prace konserwatorskie w Krzemionkach Opatowskich. „Dawna kultura”* 1, Wrocław 1954, s. 190—191, ilustr.
- I. L. ZNACZKO-JAWORSKI, *Badania nad historią materiałów wiążących, cechy metodyczne tych badań i ich znaczenie dla współczesności. „Cement — wapno — gips”,* Kraków 1962, s. 229—236.

Hanna Jędrzejewska

(zebrane przez H. Jędrzejewską, H. Zoll-Adamikową, A. Romanowiczową i R. Kowalika).